

PSIXODIAGNOSTIKADA TESTLARNING ISHONCHLILIK VA HAQIQIYLIK MEZONLARI

Abduxoliqova Dilbarxon Solijon qizi

Qo'qon Universiteti Andijon Filiali

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi

24-04 guruh 2-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada psixodiagnostik testlarning ishonchliligi (reliability) va haqiqiyliги (validity) tushunchalari, ularning turlari, o'lchash usullari hamda psixodiagnostika jarayonidagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, testlarning ishonchlilik koeffitsientini aniqlash metodlari, testning haqiqiylik mezonlari, test natijalarining ilmiy asoslanganligi va amaliy qo'llanishi bo'yicha muhim tamoyillar yoritilgan. Maqola psixologik diagnostika jarayonida test sifatini baholashning zamonaviy talablarini o'z ichiga oladi.

KALIT SO'ZLAR: Psixodiagnostika, test ishonchliligi, test haqiqiyliги, reliability, validity, standartlashtirish, normativ ko'rsatkichlar, psixometriya.

ANNOTATION

This article examines the concepts of reliability and validity in psychodiagnostic testing, their types, measurement methods, and their importance in psychological assessment. Various approaches to determining reliability coefficients, criteria for evaluating test validity, and the scientific basis of test results are discussed. The article highlights modern psychometric requirements for assessing the quality of psychological tests and their application in practice.

KEYWORDS: Psychodiagnostics, reliability, validity, psychometrics, standardization, measurement accuracy, test quality, assessment tools.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются понятия надёжности (reliability) и валидности (validity) психодиагностических тестов, их виды, методы измерения и значение в психологической диагностике. Подробно анализируются подходы к определению коэффициентов надёжности, критерии оценки валидности тестов, а также научная обоснованность и практическое применение результатов тестирования. Материал отражает современные психометрические требования к качеству психодиагностических методик.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Психодиагностика, надёжность теста, валидность теста, психометрия, стандартизация, оценочные критерии, точность измерений.

1. Psixodiagnostikada test sifatini baholashning o'rni

Psixodiagnostik testlar shaxsning psixologik xususiyatlarini ilmiy asosda o'lchash imkonini beradi. Testdan olingan natija to'g'ri talqin qilinishi uchun u yuqori sifatga ega bo'lishi kerak. Test sifatining asosiy ko'rsatkichlari:

1. Ishonchlilik (Reliability)
2. Haqiqiylik (Validity)
3. Standartlashtirilganlik
4. Normativ asoslash

Shulardan eng muhimlari — ishonchlilik va haqiqiylik.

2. Test ishonchliligi (Reliability)

Ishonchlilik — test natijalarining barqarorligi, takror o'tkazilganda o'xshash natija berishi.

Agar test yuqori ishonchli bo'lsa, natija shaxsning haqiqiy psixologik holatiga yaqin bo'ladi.

1. Ishonchlilik turlari

- 1) Test–retest ishonchliligi

Bir testni bir xil sharoitda ikki marta o'tkazib, natijalar o'xshash bo'lsa — ishonchlilik yuqori.

- 2) Parallel shakllar ishonchliligi

Testning ikki o'xshash variantidan olingan natijalar solishtiriladi.

- 3) Ichki konsistensiya ishonchliligi

Test savollarining bir-biriga mosligi baholanadi.

Masalan: Cronbach's Alpha koeffitsienti.

- 4) Ekspertlararo ishonchlilik

Baholash subyektiv bo'lganda (masalan, proektiv testlar), bir nechta ekspertlar bir xil xulosaga kelishi kerak.

3. Test haqiqiyliги (Validity)

Haqiqiylik — test nimani o'lchashi kerak bo'lsa, aynan shuni o'lchay olishi.

Test ishonchli bo'lishi mumkin, lekin haqiqiy emas bo'lishi mumkin (masalan, juda barqaror, ammo noto'g'ri xulq omillarini o'lchashi).

1. Haqiqiylik turlari

- 1) Mazmuniy haqiqiylik (Content validity)

Test savollari o'lchanayotgan hodisaning hamma jihatlarini qamrab olganmi?

- 2) Konstrukt haqiqiyliги (Construct validity)

Test psixologik konstruktni (masalan, diqqat, motivatsiya, extrovertlik) to'g'ri o'lchayaptimi?

- 3) Kriterial haqiqiylik (Criterion validity)

Test natijalari tashqi mezonlar bilan mos keladimi?

Kriterial haqiqiylik ikki xil bo'ladi:

Bir vaqtdagi (concurrent) – mavjud testlar bilan solishtirish.

Prognozli (predictive) – kelajakdagi natijalar bilan moslik (masalan, kasbiy muvaffaqiyatni oldindan aytish)

4. Test ishonchlilik va haqiqiylikni aniqlash usullari

1. Statistik ko'rsatkichlar

Pearson korrelyatsiya koeffitsienti

Cronbach Alfa

Spearman-Brown formulasi

Guttman koeffitsienti

2. Empirik tadqiqotlar

Katta guruhga test sinovdan o'tkazish

Guruhlar o'rtasidagi farqlarni solishtirish

Eksperimental va nazorat guruhlari bilan tekshirish

3. Ekspert bahosi

Pedagoglar, psixologlar, metodistlar tomonidan tahlil

4. Validatsiya jarayonlari

Pilot sinov

Savollarni qayta ishlash

Normativ ko'rsatkichlarni ishlab chiqish

5. Nima uchun test ishonchliligi va haqiqiyligi muhim?

1. Ta'lim jarayonida

O'quvchi qobiliyatini adolatli baholash

Xatolardan holi diagnostika qilish

Individual yondashuvni shakllantirish

2. Klinika va konsaltingda

Depressiya, tashvish, stress kabi holatlarni aniqlashda xatolardan saqlaydi.

3. Kadrlar tanlashda

Noto'g'ri test noto'g'ri xodim tanlanishiga olib kelishi mumkin.

4. Ilmiy tadqiqotlarda

Ma'lumotlarning ilmiy qiymati ishonchli bo'lishi uchun testlar valid bo'lishi shart.

6. Test sifatini pasaytiruvchi omillar

Savollarning tushunarsizligi

Testni noto'g'ri o'tkazish sharoiti

Javob beruvchining motivatsiyasi pastligi

Madaniy farqlar

Testning eskirgani

Normativ bazaning yo'qligi

Psixodiagnostik testlarning ilmiy asoslangan bo'lishi uchun ularning ishonchlilik va haqiqiylik mezonlari aniq tekshirilgan bo'lishi zarur. Test qanchalik

ishonchli va haqiqiy bo'lsa, psixologik xulosalar ham shunchalik aniq, to'g'ri va foydali bo'ladi. Zamonaviy psixometriyada test sifatini baholash uchun statistik usullar, ekspert baholar va empirik tadqiqotlar majmuaviy qo'llaniladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Anastasi A., Urbina S. Psychological Testing. 7th Edition. Pearson, 1997.
2. Kaplan R., Saccuzzo D. Psychological Testing: Principles, Applications, and Issues. Wadsworth, 2018.
3. American Psychological Association (APA). Standards for Educational and Psychological Testing. 2014.
4. Gulliksen H. Theory of Mental Tests. Routledge, 2017.
5. Shevchuk V. Psixodiagnostika asoslari. Toshkent, 2020.